

บทที่ 7

การปฏิรูปศาสนาและการกำเนิดนิกายโปรเตสแตนต์

เค้าโครงเรื่อง

1. สาเหตุการปฏิรูปศาสนา
  - 1.1 ทางด้านศาสนา
  - 1.2 ทางด้านการเมือง
  - 1.3 ทางด้านเศรษฐกิจ
  - 1.4 ทางด้านแนวความคิด
2. การปฏิรูปศาสนาเริ่มต้นในดินแดนเยอรมัน
  - 2.1 มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther, ค.ศ. 1483-1546)
  - 2.2 ลัทธิลูเธอร์แรน (Lutherianism)
3. การปฏิรูปศาสนาในดินแดนอื่น ๆ
  - 3.1 อุลริค สวิงกลี (Ulrich Zwingli, ค.ศ. 1484-1531)
  - 3.2 จอห์น คาลวาง (John Calvin, ค.ศ. 1509-1564)
  - 3.3 การปฏิรูปศาสนาในประเทศอังกฤษ
4. การปฏิรูปภายในของคาทอลิก (The Catholic Reformation, ค.ศ. 1534-1598)
  - 4.1 คณะเยซูอิต (The Jesuits, ค.ศ. 1534)
  - 4.2 วิธีสอบสวนพวกนอกศาสนา (The Inquisition, ค.ศ. 1542)
  - 4.3 การประชุมที่เมืองเทรนต์ (The Council of Trent, ค.ศ. 1545-1563)
  - 4.4 การทำรายชื่อหนังสือต้องห้าม (The Index of Prohibited Books, ค.ศ. 1564)
5. ผลของการปฏิรูปศาสนา
  - 5.1 ศาสนา
  - 5.2 การเมืองการปกครอง

5.3 สังคมและความคิด

5.4 สงคราม

สาระสำคัญ

1. สาเหตุการปฏิรูปศาสนา

การปฏิรูปศาสนามีสาเหตุมาจากทางด้านศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ และแนวความคิด

1.1 *ทางด้านศาสนา* เนื่องมาจากสงครามครูเสด การขายใบบุญไถ่บาป ความมั่งคั่งร่ำรวยของวัด การจัดพิมพ์พระคัมภีร์พร้อมกับคำแปล

1.2 *ทางด้านการเมือง* ยุโรปในต้นยุคใหม่ เริ่มมีการพัฒนาเป็นรัฐ-ประชาชาติ กษัตริย์มีบทบาทสำคัญมากกว่าขุนนางท้องถิ่น ทำให้มีความขัดแย้งกับสันตะปาปา การตื่นตัวเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความรู้อธิปไตยนิยม

1.3 *ทางด้านเศรษฐกิจ* ความมั่งคั่งร่ำรวย และการมีที่ดินมากของวัด มีผลทำให้กษัตริย์ต้องการทรัพย์สินและที่ดินของวัดด้วย การเกิดชนชั้นกลางเมืองใหม่ และระบบการค้าใหม่ ทำให้แนวความคิดของศาสนาที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในเรื่องราคายุติธรรม การให้กู้ยืม และอื่น ๆ ศาสนาลดบทบาทและความสำคัญลงเมื่อเกิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

1.4 *ทางด้านแนวความคิด* ในสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เกิดมีแนวความคิดใหม่ ๆ ได้แก่ ลัทธิมนุษยนิยม บัณฑิตนิยม ตลอดจนการประดิษฐ์แท่นพิมพ์ดีดของจอห์น กูเตนเบอร์ค มีผลให้งานเขียนและสิ่งพิมพ์แพร่หลายกว้างขวาง

2. การปฏิรูปศาสนาเริ่มต้นในดินแดนเยอรมัน

เนื่องจากดินแดนเยอรมันยังล่าช้ากว่าประเทศอื่น ๆ ความเชื่อทางศาสนายังฝังรากลึก ระบบพิวตัลยัคยังมีอิทธิพลเข้มแข็งมากในดินแดนเยอรมัน แต่เจ้าผู้ครองแคว้นเล็กแคว้นน้อยของเยอรมันไม่สามารถคุ้มครองดินแดนเยอรมันให้พ้นจากการแสวงหาผลประโยชน์ของศาสนจักร ประกอบกับชนชั้นสงฆ์ในดินแดนเยอรมันมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นที่ต้องการของพวกขุนนางเยอรมัน ดังนั้นพวกขุนนางจึงให้ความร่วมมือกับมาร์ติน ลูเธอร์ ในการปฏิรูปศาสนาในเยอรมันโดยหวังผลทางเศรษฐกิจ

2.1 *มาร์ติน ลูเธอร์* เป็นนักปฏิรูปศาสนาคนสำคัญของเยอรมัน ที่ทำการปฏิรูปศาสนาเป็นผลสำเร็จ โดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าชายเฟรเดอริค ผู้ครองแคว้น

แซกโซนี ประกาศหลักการของลูเธอร์เป็นผลสำเร็จ

2.2 ลัทธิลูเธอร์แรน มีส่วนเกี่ยวข้องกับต่อการเมือง การปกครอง ในเยอรมัน
มาก

3. การปฏิรูปศาสนาในดินแดนอื่น ๆ

3.1 อูลริค สวิงกลี ทำการปฏิรูปศาสนาในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ลัทธิ
สวิงเลียน ขึ้นอยู่กับเมืองที่มีชนชั้นกลางมาก ปฏิเสธความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมทั้ง
หมด ไม่เห็นด้วยกับการขายใบบุญใถ่บาป

3.2 จอห์น คาลวาง โจมตีหลักการทางศาสนาแบบเก่าในฝรั่งเศส เขียน
หนังสือชื่อหลักศาสนาคริสต์นิกายใหม่ เป็นคู่มือสำคัญของลัทธิคาลวาง เน้นความสำคัญของ
พระคัมภีร์เก่า เชื่อในทฤษฎีการเลือกสรร ทฤษฎีการกำหนดโชคชะตาชีวิตล่วงหน้า
ความเชื่อเรื่องบาปดั้งเดิม

3.3 การปฏิรูปศาสนาในประเทศอังกฤษ ไม่ได้มีสาเหตุมาจากเรื่องศาสนา
แต่เป็นสาเหตุมาจากเรื่องการเมือง พระเจ้าเฮนรี่ที่ 8 เป็นผู้ริเริ่มบทบาทสำคัญในการ
ปฏิรูปศาสนาของอังกฤษให้เป็น แองกลิกัน หรือศาสนาอังกฤษ

4. การปฏิรูปภายในของคาทอลิก

มีจุดมุ่งหมายการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และฟื้นฟูความเข้มแข็ง ให้แก่
ศาสนาโรมันคาทอลิก เพื่อดำรงความศรัทธาของประชาชนไว้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ
ได้แก่

4.1 คณะเยซุอิต จัดตั้งโดยนักบุญ อิกนาเทียส โลโยลา มีระเบียบวินัย
เคร่งครัดแบบทหาร คณะเยซุอิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางโลก เช่น การศึกษา
การส่งคณะมิชชันนารีไปเผยแพร่ศาสนาทั่วโลก และทำงานได้ผลดี

4.2 วิธีสอบสวนพวกนอกศาสนา ด้วยการลงโทษอย่างรุนแรง เช่น
เผาทั้งเป็น หรือริบทรัพย์ ประเทศสเปนใช้วิธีการนี้ได้ผลดี

4.3 การประชุมที่เมืองทเรนท์ เพื่อกำหนดหลักการสำคัญ และปรับปรุง
แก้ไข ศาสนาโรมันคาทอลิกให้ดีขึ้น

4.4 การทำรายชื่อหนังสือต้องห้าม ได้แก่ รายชื่อคนแต่งหนังสือที่ถูกห้าม
อ่าน รายชื่อหนังสือต้องห้าม ทั้งที่ทราบชื่อและไม่ทราบชื่อผู้แต่ง รายชื่อโรงพิมพ์
ที่พิมพ์หนังสือต้องห้าม

5. ผลของการปฏิรูปศาสนา

ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในยุโรปทั้งทางด้านศาสนา การเมือง การปกครอง สังคม ความคิด และสงครามที่สำคัญ ได้แก่ สงครามสันนิบาตซมวลกาลเดน สงครามศาสนาในฝรั่งเศส สงครามศาสนาในเนเธอร์แลนด์ และสงคราม 30 ปี

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทนี้แล้ว นักเรียนสามารถ

1. สามารถอธิบายสาเหตุของการปฏิรูปศาสนาได้
2. วิเคราะห์ผลงานของมาร์ติน ลูเธอร์ และการแพร่ขยายของลัทธิลูเธอร์ได้
3. เปรียบเทียบการปฏิรูปศาสนา แนวความคิดของนักปฏิรูปศาสนาในสวิส-เซอร์แลนด์ ฝรั่งเศส และอังกฤษได้
4. อธิบายการปฏิรูปภายในของคาทอลิกได้
5. วิเคราะห์ผลของการปฏิรูปศาสนาที่มีอิทธิพลต่อยุโรปในด้านต่าง ๆ ได้

ความนำ

ในบทที่ 7 นี้ จะศึกษาเรื่องการปฏิรูปศาสนาที่มีสาเหตุมาจากเรื่องศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ และความคิด ผลงานและนักปฏิรูปคนสำคัญ ๆ ได้แก่ มาร์ติน ลูเธอร์, อูลริค สวิงลิ, จอห์น คาลวาง และพระเจ้าเฮนรี่ที่ 8 มีผลทำให้ความเป็นสากลของศาสนาคริสต์ต้องถูกแบ่งแยก ออกเป็นนิกายใหม่ เรียกว่า โปรเตสแตนต์ ซึ่งมีหลายลัทธิ ได้แก่ ลัทธิลูเธอร์แรน, ลัทธิสวิงลิ, ลัทธิคาลวาง และลัทธิอังกฤษ เป็นต้น การปฏิรูปภายในของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ผลของการปฏิรูปศาสนาทางด้านศาสนา การเมือง การปกครอง สังคม ความคิด และสงคราม

1. สาเหตุการปฏิรูปศาสนา

การปฏิรูปศาสนามีสาเหตุหลายประการ ในทางด้านศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ และ แนวความคิด

1.1 ทางด้านศาสนา

สถาบันศาสนามีความเสื่อมตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา เช่นการมีพระเจ้าเข้าไปมีส่วนร่วมในสงครามครูเสด (The Crusade War) มีการวิพากษ์วิจารณ์ข้อบกพร่องทางศาสนา ในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ของพระ และการพิมพ์พระคัมภีร์ใหม่ สภาพความเป็นอยู่ของพระหุหระ ร่ำรวย สะดวกสบายไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นนักบวช พระประพฤติผิดศีลธรรม ไม่เคร่งครัดต่อคำสอนของพระเจ้าตามคัมภีร์ พระมีความเชื่อไซกลาง พระไม่มีความรู้ดีพอ และใช้ภาษาละตินผิดพลาด ประพฤติตัวไม่เหมาะสม มีการทุจริตในงานศาสนา เช่น การซื้อขายตำแหน่งพระราชาคณะ พระผู้ใหญ่รับหน้าที่หลายตำแหน่งแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้ ต้องไปจ้างพระองค์อื่นให้ทำหน้าที่แทน การแต่งตั้งพระในตำแหน่งต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความรู้ แต่อาศัยความเป็นญาติ หรือความสนิทสนมส่วนตัว

มีการขายใบอนุญาตไถ่บาป (Sale of Indulgences) อย่างแพร่หลาย เริ่มมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 ต่อมา มีการวิจารณ์ว่าเป็นลักษณะของการค้ามากกว่าความศรัทธาในศาสนา

วัดมีความมั่งคั่งร่ำรวยและมีรายได้มาจากภาษีประเภทต่าง ๆ เช่นเงินปี (Annuity) เงินภาษีรายได้ร้อยละ 10 (Tithe) เงินค่าธรรมเนียมต่าง ๆ จากการประกอบพิธีศาสนา และค่าธรรมเนียมศาล นอกจากนี้วัดยังมีที่ดินมากมหาศาลในศตวรรษที่ 16 วัดมีที่ดิน 1 ใน 4 ของประเทศเยอรมัน และ 1 ใน 5 ของประเทศฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศาสนจักรต้องเกี่ยวข้องกับระบบฟิวดัล และมีภาระพันธะกรณีต่อกันตามกฎหมายเกณฑ์ของระบบฟิวดัล

มีการพิมพ์พระคัมภีร์ใหม่ (The New Testament) ในศตวรรษที่ 16 อีราสมัส (Erasmus)

ได้พิมพ์พระคัมภีร์ใหม่เป็นภาษากรีกพร้อมคำแปลภาษาละตินไว้คู่กัน มีคำอธิบายเพิ่มเติมในแต่ละตอน และชี้ให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างคำสอนที่แท้จริงของพระเยซูกับวิธีประพฤติปฏิบัติทางศาสนาในสมัยนั้นที่ได้สร้างคำสอนใหม่ ๆ ขึ้นมาแทน และบางอย่างก็ได้ทำลายคำสอนของพระเจ้าด้วย

ในค.ศ. 1522 มหาวิทยาลัยอัลคาลา (Alcala University) ในประเทศสเปนได้พิมพ์พระคัมภีร์เก่า (The Old Testament) โดยแทรกพระคัมภีร์เก่าภาษาละตินแบบฉบับมาตรฐานที่เรียกว่าพระคัมภีร์วัลเกต (The Vulgate) ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไว้ตรงกลางระหว่างพระคัมภีร์ที่เป็นภาษากรีกและภาษาฮีบรู ซึ่งการกระทำเช่นนี้มีคนคัดค้านมากกว่าไม่เหมาะสม แต่ยังมีคนคัดค้านการพิมพ์พระคัมภีร์ภาษาเดิมมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้คนสนใจพระคัมภีร์มากขึ้น

ในสมัยลูเธอร์มีการพิมพ์พระคัมภีร์ออกเป็นภาษาท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้ศึกษาพระคัมภีร์กันอย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนได้เห็นข้อบกพร่องของพระบาทหลวงและสันตะปาปามากยิ่งขึ้น

การพิมพ์พระคัมภีร์ออกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง เป็นผลมาจากการประดิษฐ์แท่นพิมพ์ของจอห์น กูเตนเบอร์ก ซึ่งเป็นผลงานของขบวนการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

1.2 ทางด้านการเมือง

สภาพการเมืองของยุโรปในปลายศตวรรษที่ 15 และต้นศตวรรษที่ 16 เริ่มมีการพัฒนาเป็นรัฐประชาชาติ (Nation State) ทำให้ระบบฟิวดัลเริ่มเสื่อมลง กษัตริย์มีบทบาทสำคัญแทนที่พวกพระและขุนนาง เช่น กษัตริย์อังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน มีความรู้สึกชาตินิยม ต้องการอำนาจการปกครองเต็มที่ ไม่ต้องการให้สันตะปาปาที่โรมมีอิทธิพลเหนืออาณาจักรและประชาชน กษัตริย์จึงพยายามดึงอำนาจการปกครอง อำนาจทางศาล และความมั่งคั่งของสันตะปาปา กลับคืนมา เช่นในปลายศตวรรษที่ 13 พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 (Edward I) แห่งอังกฤษ และพระเจ้าฟิลิปที่ 4 (Philip IV) แห่งฝรั่งเศสเรียกเก็บภาษีจากพระ เพื่อนำเงินมาใช้ในยามสงคราม แต่สันตะปาปาบอนิเฟซที่ 8 (Pope Boniface VIII) คัดค้านการเก็บภาษีที่ไม่ได้รับอนุญาตจากสันตะปาปา พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 ได้ตอบด้วยการประกาศว่าพระอังกฤษที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งกษัตริย์เป็นคนนอกกฎหมาย ส่วนพระเจ้าฟิลิปที่ 4 ประกาศดองเงินจากประเทศฝรั่งเศสไปกรุงโรมโดยเด็ดขาด เหตุการณ์เหล่านี้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ศาสนจักรที่โรมมาก ในที่สุดสันตะปาปาต้องยอมทำตามข้อเรียกร้องของอาณาจักรในเรื่องการจ่ายภาษีบำรุงรัฐของพระในประเทศนั้น ๆ

ในสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ประชาชนมีการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิเสรีภาพ อิสระภาพ และความเสมอภาค ประกอบกับความรู้สึกชาตินิยมที่มีอย่างรุนแรง จึงทำให้ประชาชนต้องการพ้นจากอำนาจของสันตะปาปาที่โรมซึ่งอยู่ห่างไกลจากประเทศของตน

1.3 ทางด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจากศาสนจักรมีรายได้มาก มีความมั่งคั่งร่ำรวย และมีที่ดินมากมหาศาล ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นที่ต้องการของกษัตริย์ด้วย กษัตริย์ตามระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะมีความมั่นคงได้ก็ต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ดังนั้นกษัตริย์จึงพยายามหาวิธีการที่จะให้ได้สมบัติของศาสนจักรมาเป็นของอาณาจักร ด้วยวิธีการยกเลิกอภิสิทธิ์ของวัดที่ไม่ต้องเสียภาษีให้มาเสียภาษีแก่อาณาจักร เมื่อมีการปฏิรูปศาสนาของมาร์ติน ลูเธอร์ ทำให้เจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ในเยอรมันถือเป็นการสนับสนุนลูเธอร์ และทำการยึดทรัพย์สินและที่ดินของวัดมาเป็นของตน

ในศตวรรษที่ 16 ระบบการค้า ชนชั้นกลางและเมืองได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สภาพเศรษฐกิจแบบเก่าที่มีแนวความคิดของศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องของการค้าด้วยราคายุติธรรม (Just Price) การให้กู้ยืมเงินด้วยดอกเบี้ยสูงเป็นบาป และการไม่สะสมเงินทุนทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่เป็นระบบนายทุน (Capitalism) มีการค้าเพื่อแสวงหากำไร ซึ่งทำให้เกิดชนชั้นกลางแทนที่พวกขุนนาง 'ชนชั้นกลางให้การสนับสนุนการปฏิรูปศาสนา เพราะเป็นการยกเลิกระเบียบข้อบังคับและแนวความคิดที่ล้าสมัยไม่เหมาะสมกับเศรษฐกิจสมัยใหม่

1.4 ทางด้านแนวความคิด

การปฏิรูปศาสนาอยู่ในสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ที่มีแนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism) คนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็นและกล้ากระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง ถึงแม้ไม่ได้บัญญัติไว้ในศาสนา การตื่นตัวของแนวความคิดแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) คนต้องการอิสรภาพ เสรีภาพ และความเสมอภาค ในการแสวงหาความจริงด้วยสติปัญญาของตนเอง ไม่ใช้การชั้นนำของศาสนา มีความคิดที่จะปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น ด้วยการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์หรือเวลาที่เปลี่ยนไป

การประดิษฐ์แท่นพิมพ์ดีดของจอห์น กูเตนเบอร์ก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เพราะสิ่งพิมพ์ทั้งหลาย เช่นพระคัมภีร์ใหม่ ข้อเขียนของมาร์ติน ลูเธอร์ และผลงานของนักมนุษยนิยม ได้รับการพิมพ์แพร่หลายกระจายไปอย่างกว้างขวางรวดเร็ว ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสาร ข้อเท็จจริงเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว มีความคิด และใช้วิจารณ์

ของตนเองได้อย่างดี ทำให้การปฏิรูปศาสนาของลูเธอร์ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี และสามารถขยายไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็วเกินกว่าที่ศาสนจักรจะแก้ไขปราบปรามได้ทันทั่วทั้งที่

กิจกรรมเรียนที่ 1

ให้นักศึกษาอธิบายสาเหตุของการปฏิรูปศาสนามาให้เข้าใจ

2. การปฏิรูปศาสนาเริ่มต้นในดินแดนเยอรมัน

สภาพดินแดนเยอรมันในศตวรรษที่ 16 ยังคงเป็นแคว้นต่าง ๆ ที่มีผู้ครองแคว้นเป็นประมุข ซึ่งต่างจากประเทศตะวันตก เช่น อังกฤษหรือฝรั่งเศส ที่รวมตัวกันเป็นรัฐประชาชาติที่มั่นคง ด้วยเหตุนี้ดินแดนเยอรมันจึงล่าช้ากว่าประเทศอื่น ๆ ประกอบกับสภาพภูมิประเทศทำให้อิทธิพลของระบบการฟื้นฟูศิลปวิทยาการแพร่เข้ามายังดินแดนเยอรมันน้อยมาก ในขณะเดียวกันความเชื่อทางศาสนายังฝังรากลึก และอิทธิพลระบบฟิวทัลของยุคกลางยังคงมีอิทธิพลเข้มแข็งมากในดินแดนเยอรมัน

เจ้าผู้ครองแคว้นเล็กแคว้นน้อยของเยอรมันอ่อนแอไม่สามารถคุมครองดินแดนเยอรมันให้พ้นจากการแสวงหาผลประโยชน์ของศาสนจักรและสันตะปาปาที่โรมได้ สันตะปาปาไม่มีความเกรงใจเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ในดินแดนเยอรมัน เมื่อเทียบกับกษัตริย์อังกฤษหรือกษัตริย์ฝรั่งเศสที่มีความเข้มแข็งเด็ดขาด และประสบความสำเร็จในการเรียกเก็บภาษีจากพระในประเทศ

ทางด้านเศรษฐกิจ ศาสนจักรในเยอรมันครอบครองที่ดินจำนวนมากถึง 1 ใน 3 ของที่ดินทั้งหมดในเยอรมัน ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจแบบฟิวทัลเริ่มเปลี่ยนไปเป็นระบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับค่าแรง เงินทุน และผลกำไรทำให้ชาวเยอรมันตั้งแต่ชนชั้นขุนนางจนถึงชาวไร่ชาวนาประสบปัญหาหนัก ในที่สุดขุนนางและชาวนาในเยอรมันซึ่งไม่ชอบสันตะปาปาและศาสนจักรอยู่แล้วเพราะมีที่ดิน ทรัพย์สินสมบัติและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมาก จึงร่วมมือกับชนชั้นกลางได้แก่พวกพ่อค้าและนายธนาคารต่อต้านศาสนจักรและให้ความร่วมมือกับการปฏิรูปศาสนาของลูเธอร์โดยมีความหวังทางเศรษฐกิจที่จะยึดที่ดินและทรัพย์สินของศาสนจักรมาเป็นของตน

ภาพผู้นำสำคัญในการปฏิรูปศาสนา

คนซ้ายสุด : มาร์ติน ลูเธอร์

คนขวาสุด : มีแลนทอน (Melancthon) ผู้อ่านคำสารภาพแห่งออกซ์เบิร์ก

คนขวาถัดมา : อูลริค สวิงกลี

คนกลางสวมสร้อยคอ : จอห์น เฟรเดอริก เจ้าผู้ครองแคว้นแซกโซนี ผู้ให้การช่วยเหลือสนับสนุน มาร์ติน ลูเธอร์

คนสวมหมวกอยู่ด้านหลังมาร์ติน ลูเธอร์ : เฟรเดอริกที่ 3 ผู้เป็นลุงของจอห์น เฟรเดอริก ผู้ให้ลูเธอร์หลบซ่อนตัวอยู่ที่ปราสาทวาร์ทเบิร์ก

2.1 มาร์ติน ลูเธอร์

มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther, ค.ศ. 1483-1546)¹ เกิดที่แคว้นแซกโซนีในดินแดนเยอรมัน มาจากครอบครัวชาวนายากจนแต่เคร่งศาสนามาก เมื่ออายุได้ 18 ปี ได้ศึกษากฎหมายใน มหาวิทยาลัยเออร์เฟิร์ต (Erfurt University) ตามความประสงค์ของมารดา ในขณะที่เป็นนักศึกษา วิชากฎหมาย เขาเกิดศรัทธาในศาสนาอย่างมาก จึงได้บวชเป็นบาทหลวงในวัดนิกายออกัสติน (Augustinian Monastery) ได้ศึกษาพระคัมภีร์อย่างละเอียด ในค.ศ. 1510 ลูเธอร์เดินทางไปแสวงบุญ ที่กรุงโรมได้พบเห็นสภาพความเสื่อมของสันตะปาปา และความไม่เหมาะสมของศาสนจักร เขาจึงมีความคิดที่จะปฏิรูปศาสนา ลดความสำคัญของสันตะปาปาและเปลี่ยนระบบการบริหาร ภายในศาสนาใหม่

ลูเธอร์ทำงานเป็นอาจารย์สอนวิชาเทววิทยาและปรัชญา ที่มหาวิทยาลัยวิทเทินเบอร์ก (Wittenburg University) สนใจงานเขียนของนักปรัชญาและนักบุญคนต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะ งานของเซนต์ ปอล (St. Paul) ที่กล่าวว่าศรัทธาจะช่วยให้มนุษย์ปลอดภัย ซึ่งเป็นหลักสำคัญ ในการปฏิรูปศาสนาของลูเธอร์

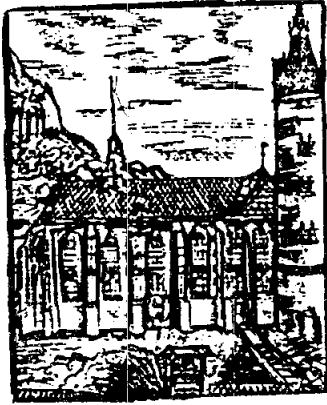
สาเหตุปัจจุบันจุดเริ่มต้นการปฏิรูปศาสนาของมาร์ติน ลูเธอร์

ในค.ศ. 1517 พระในนิกายโดมินิกัน นามว่าจอห์น เทตเซล (John Tetzel) ได้เดินทาง มาขายใบบุญไถ่บาปในดินแดนเยอรมัน เนื่องจากสันตะปาปาลีโอที่ 10 (Pope Leo X) ต้องการเงิน จำนวนมากเพื่อก่อสร้างซ่อมแซมวิหารเซนต์ปีเตอร์ (St. Peter Cathedral) จึงใช้วิธีการขายใบบุญไถ่บาป (Indulgence) ให้แก่คริสต์ศาสนิกชนในดินแดนต่าง ๆ โดยเฉพาะในดินแดนเยอรมัน

ลูเธอร์คัดค้านการขายใบบุญไถ่บาปอย่างรุนแรง ด้วยการเขียน “หลักการ 95 ข้อ” (The Ninety-five Theses) ติดไว้ที่ประตูวิหารวิทเทินเบอร์ก การกระทำต่าง ๆ ของศาสนจักร คำประห้วงของลูเธอร์เป็นที่สนใจของชาวยุโรปซึ่งไม่เฉพาะแต่ในเยอรมันเพราะมีการพิมพ์ เป็นภาษาต่าง ๆ มากมาย เทตเซลถูกประชาชนทัณฑ์ขังไล่ออกจากเยอรมัน เหตุการณ์ครั้งนี้นับว่าเป็น จุดเริ่มต้นของการปฏิรูปศาสนา ที่จะแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว และมีเหตุผลทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และอื่น ๆ สนับสนุนให้มีการปฏิรูปศาสนาได้สำเร็จ

ในค.ศ. 1518 สันตะปาปาลีโอที่ 10 มีบัญชาให้ลูเธอร์เดินทางไปกรุงโรมเพื่อสอบสวน แต่ลูเธอร์ปฏิเสธไม่ไป ในระยะแรกสันตะปาปาไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อมาค.ศ. 1520 สันตะปาปาได้มีคำสั่งให้ลูเธอร์สารภาพผิด และหยุดการโจมตีศาสนา แต่ลูเธอร์ได้เผาโองการ ของสันตะปาปา (Papal Bull) ดังนั้นใน ค.ศ. 1521 สันตะปาปาจึงประกาศขับไล่ลูเธอร์ออกจาก ศาสนา (Excommunication) และสั่งให้พระเจ้าชาร์ลที่ 5 (King Charles V) แห่งจักรวรรดิโรมัน

¹G.R. Elton, *Reformation Europe 1517-1559* (New York : Harper & Row, 1963). P.15.

ภาพวิหารวิทเทินเบอร์ก

ภาพบาทหลวงจอห์น เทตเชล กับเงินจากการขายใบบุญไถ่บาป

JOHANNES TECELIUS PIRNENSIS
 Dominicanus, Nundinator Romani Pontificis, anno
 1517. à prophanis & Lutheris territus & in fugam ventus,
 ad nihil aliud officium in templo Pirnensi.

O ihr Deutschen werdet mich recht
 Des heiligen Vaters Des heiligen Kirch
 Die ich und bring euch zu allem
 Ich samlet und neun hundert Jahren
 Und ich blief von einer Sünde
 Vor euch zur Etern. Mich was klar
 So ein jeder gewehrt sein
 So viel ihr legt ins Kästlein
 So bald der Güten im Dedem flinget
 Im hat die Geld in Himmel sprangt

ภาพประท้วงการขายใบบุญไถ่บาปของบาทหลวงจอห์น เทตเชล

อันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Roman Empire) ซึ่งอยู่ในฐานะผู้พิทักษ์ศาสนา ดำเนินการลงโทษลูเธอร์ แต่ลูเธอร์ได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองจากเจ้าชายเฟรเดอริค ผู้ครองแคว้นแซกโซนี (Frederick, The Elector of Saxony) กับเจ้าชายผู้ครองแคว้นอื่น ๆ ในเขตเยอรมันภาคเหนือ

ลูเธอร์หลบซ่อนตัวอยู่ในปราสาทวาร์ทเบิร์ก (Wartburg Castle) และเริ่มงานทางศาสนาอย่างจริงจัง มีการแปลพระคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาเยอรมัน เขียนหนังสือเผยแพร่ความคิดเห็นและโจมตีศาสนาคริสต์ที่กรุงโรม ลูเธอร์เขียนหนังสือสำคัญ 3 เล่ม¹ ได้แก่

Address of the Christian Nobility of the German Nation กล่าวถึงสันตะปาปาว่าเป็นตำแหน่งที่เกิดขึ้นใหม่หลังสมัยพระเยซู และไม่ได้เป็นบัญญัติของพระเจ้า มีการเสนอจัดตั้งสภาทั่วไป (General Council) เพื่อพิจารณาอำนาจทางโลกของสันตะปาปา และชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของศาสนจักรที่จะต้องทำการปฏิรูป

The Babylonion Captivity of the Church

On the Freedom of a Christian Man

หนังสือลูเธอร์เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ได้รับความนิยมจากทุกชนชั้น โดยเฉพาะการพิมพ์ที่เจริญขึ้น และมีสิ่งพิมพ์สำคัญในการช่วยเผยแพร่ความคิดปฏิรูปของลูเธอร์ให้กว้างไกล

ภาพลูเธอร์เผาโองการของสันตะปาปา ค.ศ. 1520

¹H.A.L.Fisher, *A History of Europe* (London : Edward Arnold & Co., 1949) P.502

หลักการของลูเธอร์

แนวความคิดทางศาสนาที่สำคัญของลูเธอร์ (Luther Principles)¹ มี 3 ประการ คือ
Salvation by Faith not by Work

การช่วยเหลือให้พ้นภัยโดยความศรัทธา ไม่ใช่โดยอาศัยการทำงาน ความศรัทธาจะทำให้เข้าใจความลึกซึ้งทั้งปวงของพระเจ้าได้ และเชื่อว่าพระเจ้ากระทำทุกอย่างถูกต้องดีงามอันจะนำมนุษย์ไปสู่ความสุข

The Ultimate Authority of the Bible

คัมภีร์ไบเบิลเป็นอำนาจสูงสุด มนุษย์สามารถศึกษาคัมภีร์ไบเบิลได้ด้วยตนเองไม่จำเป็นต้องมีสันตะปาปาหรือพระบาทหลวงเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์

The Priesthood of all Believers

ทุกคนที่มีความเชื่อในพระเจ้าถือว่าเป็นพระเจ้าได้โดยไม่ต้องบวชหรือเข้าวัด การเป็นพระไม่ได้มีความแตกต่างมากไปจากฆราวาสทั่วไป ดังนั้นพระเจ้าจึงควรมีสภาพความเป็นอยู่อย่างธรรมดาไม่ใช่หรูหราฟุ่มเฟือย

ภาพคัมภีร์ไบเบิลฉบับแปลของลูเธอร์

¹ Gerald Runkle, **A History** of Western Political Theory (New York : The Ronald Press Company, 1968), PP.190-1.

นอกจากนี้แนวคิดบางอย่างของลูเธอร์ก็ใกล้เคียงกับคาทอลิกในเรื่องฐานะของพระ และ พิธีกรรมทางศาสนาซึ่งจัดอยู่ในประเภทโบสถ์ชั้นสูง (High Church)

ลัทธิลูเธอร์ มีพิธีรับศีลเพียง 2 ชนิด คือ

1. พิธีรับศีลทารก
2. พิธีรับศีลมหาสนิท

ลูเธอร์เชื่อว่าความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีรับศีลจะให้กำลังใจแก่มนุษย์ เกิดความกล้าที่จะเผชิญกับความทุกข์ยากต่ออุปสรรคทั้งปวง และรับสภาพต่าง ๆ ได้ด้วยดี พิธีกรรมไม่ได้ช่วยให้คนรอดพ้นจากบาปหรือความผิด แต่เป็นเครื่องเตือนใจให้มนุษย์ระลึกถึงความดีและการเข้าถึงพระเจ้าได้โดยตรง เมื่อมนุษย์มีความเชื่อและศรัทธาในพระเจ้าอย่างจริงจังเท่านั้น จึงจะได้รับการพิจารณา แต่ถึงกระนั้นการตัดสินใจทั้งหมดขึ้นอยู่กับพระเจ้าเองว่าจะยกโทษให้หรือไม่ ไม่ใช่การกระทำของมนุษย์

ลัทธิลูเธอร์แตกต่างจากลัทธิคาทอลิกเล็กน้อย เช่นในเรื่องพิธีรับศีลมหาสนิท (Holy Communion) ลูเธอร์เชื่อว่าขณะที่เรารับประทานขนมปังและเหล้าองุ่น วิญญาณของพระเยซูจะมาสถิตอยู่ในขนมปัง (Consubstantiation) ในขณะที่นั้น แต่พวกคาทอลิกเชื่อว่าขนมปังและเหล้าองุ่นนั้น คือพระวรกายและพระโลหิตของพระเยซู (Transubstantiation)

ในค.ศ. 1530 ลูเธอร์ได้ประกาศลัทธิลูเธอร์แรน (Lutherianism) ในที่ประชุมสภาแห่งอ็อกส์เบิร์ก (The Diet of Augsburg) มีการปฏิรูปศาสนาที่แยกตัวออกมาจากศาสนาคริสต์ที่โรม มีลักษณะเป็นการต่อต้านจึงถูกเรียกว่าโปรเตสแตนต์ (Protestant) ซึ่งมีหลายนิกาย เพราะมีการอ่านและตีความคัมภีร์ไบเบิลได้ด้วยตนเอง จึงทำให้มีการตีความไปต่าง ๆ ตามความเข้าใจของตน

2.2 ลัทธิลูเธอร์แรน

ลัทธิลูเธอร์แรน (Lutherianism) มีส่วนเกี่ยวข้องและกระทบกระเทือนต่อการเมือง การปกครองในดินแดนเยอรมันมาก เพราะในสมัยนั้นการเมืองและการศาสนาเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นอาจจะแยกกล่าวแนวความคิดของลูเธอร์ได้ 2 ทาง คือ

แนวความคิดทางศาสนา

คัมภีร์ไบเบิล

ลูเธอร์เสนอให้คริสต์ศาสนิกชนมีความเชื่อในคัมภีร์ไบเบิลด้วยเหตุผล ทุกคนเสมอภาคในการติดต่อกับพระเจ้าได้ด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องอาศัยสันตะปาปาหรือพระบาทหลวงอย่าง

จริงจัง การศึกษาคำสอนอย่างจริงจังก็จะเข้าใจความจริงของพระเจ้า ให้คนทุกชนชั้น และทุกอาชีพ มีสิทธิรับใช้พระเจ้าได้เท่าเทียมกัน

องค์การศาสนาคริสต์

ลูเธอร์เห็นว่าองค์การศาสนาคริสต์มีส่วนทำให้คริสต์ศาสนาเสื่อม เพราะใช้ศาสนา ให้เป็นที่มาของอำนาจและทรัพย์สิน ศาสนจักรนอกจากไม่เคร่งครัดในข้อปฏิบัติทางศาสนาแล้ว ยังพยายามมีบทบาททางการปกครองอาณาจักร ซึ่งเป็นการไม่สมควร

สันตะปาปา

สันตะปาปาเป็นตำแหน่งเกิดขึ้นใหม่ที่มีอำนาจสูงสุดทางศาสนา มีอำนาจล้นพ้นแม้กระทั่ง การยกโทษจากบาป และการทำผิดทั้งปวง ซึ่งลูเธอร์เห็นว่าไม่ถูก เพราะอำนาจสูงสุดจะต้องเป็น ของพระเจ้าเท่านั้นที่จะไถ่บาปให้มนุษย์ได้ เป็นเรื่องของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของผู้ทำบาปโดยเฉพาะ

พระบาทหลวง

พระบาทหลวงมีหน้าที่ต่าง ๆ กันทางศาสนาในการอบรมสั่งสอนศาสนิกชน และดำเนินงานของศาสนาให้เหมาะสม พระบาทหลวงไม่ได้อยู่ในฐานะที่เหนือกว่าฆราวาสทั่วไป มีฐานะ เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ถ้าทำผิดจะต้องถูกลงโทษและถอดออกจากตำแหน่งได้ ในเรื่องนี้ ความคิดของลูเธอร์ขัดแย้งกับหลักการของคาทอลิกที่ถือว่าทุกคนต้องมีผู้นำ ชี้แนวทางให้แก่ ประชาชน และผู้นำมีอำนาจสูงกว่าคนทั่วไป ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น

แนวความคิดทางการเมืองการปกครอง

อำนาจการปกครอง

ลูเธอร์สนับสนุนให้เจ้าผู้ครองนคร หรือประมุขของประเทศมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง อาณาจักร รัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็น มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและสังคม สันตะปาปาและพระบาทหลวงต้องไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอำนาจทางโลก

ทางด้านที่ดินและทรัพย์สิน

ลูเธอร์สนับสนุนให้พวกขุนนางยึดที่ดินและทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการไม่เสียภาษี ให้แก่วัด

แนวความคิดเช่นนี้ของลูเธอร์ได้รับการสนับสนุนจากบรรดาเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ มาก เพราะต้องการมีอำนาจเต็มที่ในการปกครอง ต้องการทรัพย์สินและที่ดินของวัดอยู่แล้ว

การแพร่กระจายของลัทธิลูเธอร์เรน

แนวความคิดของลูเธอร์แพร่หลายไปตามที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว เพราะ ความเจริญก้าวหน้าของการพิมพ์ งานเขียนของลูเธอร์ถูกตีพิมพ์เป็นภาษาเยอรมันและภาษา

ต่าง ๆ มากมาย

ลัทธิลูเธอร์แรนได้รับความนิยมมากในหมู่ชนชั้นกลาง โดยเฉพาะแคว้นทางตอนเหนือ และตอนกลางของดินแดนเยอรมัน แพร่หลายไปทั่วยุโรปภาคเหนือ ได้แก่ เดนมาร์ก นอร์เวย์ และสวีเดน

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

ให้นักเรียนหาโอกาสศึกษาพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาสนาคริสต์ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

3. การปฏิรูปศาสนาในดินแดนอื่น ๆ

3.1 อุลริค สวิงกลี

อูลริค สวิงกลี (Ulrich Zwingli, ค.ศ. 1484-1531)¹ เป็นบาทหลวงชาวสวิสได้รับการศึกษาสูง เป็นนักมนุษยนิยมที่ได้รับอิทธิพลและชื่นชมผลงานของอีราสมัส ไม่เห็นด้วยกับการขายใบอนุญาตไถ่บาปและหลักปฏิบัติทางศาสนาบางประการ ปฏิเสธความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมทั้งหมดต่อต้านการเคารพนักบุญต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นผู้วิเศษเหนือคนทั่วไป

ในค.ศ. 1525 การปฏิรูปศาสนาของสวิงกลีเสร็จสมบูรณ์เรียกว่า ลัทธิสวิงเลียน (Zwinglianism) เริ่มแพร่หลายจากเมืองซูริก ไปยังเมืองเบอริน เมืองบาเซล และเมืองต่าง ๆ ทางภาคใต้ของดินแดนเยอรมัน ลัทธิศาสนาของสวิงกลีขึ้นอยู่กับเมืองที่มีชนชั้นกลางมาก และมีความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการให้ทุกคนมาร่วมชุมนุมกันโดยอาศัยความศรัทธา และการติดต่อโดยตรงกับพระเจ้า ในขณะที่ลูเธอร์ให้ลัทธิลูเธอร์แรนขึ้นอยู่กับชนชั้นปกครองของเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ

3.2 จอห์น คาลวาง

จอห์น คาลวาง (John Calvin, ค.ศ. 1509-1564)² เกิดที่เมืองนัวยอง (Noyon) แคว้นบิคาดี (Bicady) ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 1509 อยู่ในครอบครัวชนชั้นกลาง ได้รับการศึกษาทางด้านเทววิทยาและกฎหมาย คาลวางได้รับอิทธิพลในเรื่องการปฏิรูปศาสนาจากลูเธอร์ และเริ่มโจมตีหลักการทางศาสนาแบบเก่าในฝรั่งเศส ขณะนั้นพระเจ้าฟรานซิสที่ 1 (King Francis I) มีนโยบายที่จะปราบปรามพวกลูเธอร์อย่างรุนแรง ในที่สุดคาลวางต้องหลบหนีไปอยู่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ที่เมืองบาเซล (Basle) ในค.ศ. 1533 และเมืองเจนีวา (Geneva) ในค.ศ. 1536 และเมืองสเตรสเบิร์ก (Strassburg) ในค.ศ. 1538

¹Wallace K.Ferguson and Geoffrey Brum, *A Survey of the European Civilization*, 4th ed. (Boston : Houghton Mifflin Company, 1958), PP.358.63.

²Easton, P.210.

ในค.ศ. 1536 คาลแวงได้เขียนหนังสือชื่อ “หลักศาสนาคริสต์ียน” (Institutes of the Christian Religion) กล่าวถึงอำนาจสูงสุดของพระเจ้าที่สามารถทราบเหตุการณ์ทุกอย่างในโลก หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือสำคัญของลัทธิคาลแวง

ในค.ศ. 1541 คาลแวงกลับไปอยู่ที่เมืองเจนีวาตามคำเรียกร้องของชาวเจนีวา ในครั้งนี้ ลัทธิคาลแวงประสบความสำเร็จในการทดลองจัดตั้งเมืองที่มีสถาบันการเมือง ศาสนา และสังคม แตกต่างจากเมืองอื่น ๆ คาลแวงอยู่ในฐานะผู้ปกครอง อ้างรัฐธรรมนูญปกครองให้ราษฎรทุกคน นับถือศาสนา ลัทธิคาลแวง โดยจัดตั้งคณะกรรมการเอกชนชุดหนึ่ง เรียกว่าคณะกรรมการ คอนซิสตอรี (The Consistory) ประกอบด้วยผู้สอนศาสนาหรือครู 6 คน และฆราวาส 12 คน ทำหน้าที่รับผิดชอบตั้งแต่เรื่องศาสนาและระเบียบวินัยของประชาชนที่ครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิตประจำวันในทุกเรื่องตั้งแต่การแต่งกาย การกินอยู่ ความประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนการพักผ่อนหย่อนใจ ถ้าใครฝ่าฝืนกฎเกณฑ์เหล่านี้จะถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง ดังนั้นเมืองเจนีวา จึงเป็นเมืองที่สงบสุข เจริญรุ่งเรือง ศาสนา ส่งเสริมการศึกษา จนได้รับสมญาว่า “กรุงโรมของพวกโปรเตสแตนต์” (The Protestant Rome)

แนวความคิดของคาลแวง (Principle of Calvin) เน้นในเรื่องความสำคัญของพระคัมภีร์เก่า (The Old Testament) การแปลความหมายของคัมภีร์ขึ้นอยู่กับพระเจ้าโดยผ่านคนที่พระเจ้าเลือกสรร (The Elect) ว่าจะตีความหมายของคัมภีร์ได้ถูกต้องตามความประสงค์ของพระเจ้า

ทฤษฎีการเลือกสรร (The Theory of Election หรือ The Theory of Chosen)

คาลแวงเชื่อว่ามีคน que พระเจ้าเลือกสรร (The Elect) ซึ่งจะต้องเป็นคน que ถึงพร้อมด้วยความดีทั้งปวง มีมาตรฐานทางความประพฤติสูง เจริญรุ่งเรืองในศาสนา มีการศึกษาดี และมีความขยันในการประกอบอาชีพ บุคคลเช่นนี้จะแตกต่างจากบุคคลทั่วไปที่พระเจ้าลงโทษหรือกล่าวประณาม (Dam) ทฤษฎีนี้กระตุ้นให้ทำความดีทุกประการเพื่อจะได้เชื่อว่าเป็นบุคคลที่พระเจ้าเลือกสรร โดยจะเห็นได้จากปัจจุบันว่าเป็นบุคคลที่มีความสุข ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต และเมื่อตายไปก็จะได้ไปอยู่บนสวรรค์

ทฤษฎีการกำหนดโชคชะตาชีวิตไว้ล่วงหน้า (The Predestination)

คาลแวงได้รับแนวความคิดนี้มาจากข้อเขียนของนักบุญออกัสติน และนักปรัชญายุคกลาง คาลแวงได้ทำให้ทฤษฎีนี้แพร่หลาย และกระตุ้นให้คนมีคุณธรรมมากขึ้น แทนที่จะทำให้คนหมดหวังในชีวิต หรือประพฤติดีตกใจจรั้น เพราะอาจจะอ้างได้ว่าตนอยู่ในกลุ่มที่พระเจ้าลงโทษ และกำหนดโชคชะตาชีวิตไว้ล่วงหน้าแล้ว

ความเชื่อในเรื่องมนุษย์มีบาปดั้งเดิม (The Original Sin)

มนุษย์ผู้เป็นลูกหลานของอาดัม (Adam) และอีฟ (Eve) มีบาปดั้งเดิมตั้งแต่สมัยเริ่มแรก

เมื่ออีฟชักชวนให้อาตัมกินแอปเปิ้ลในสวนอีเดน ซึ่งเป็นการละเมิดคำสั่งของพระเจ้า

มนุษย์มีบาปตั้งเดิม เพราะฉะนั้นจะต้องทำความดี ซึ่งพระเจ้าจะเลือกสรรหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับพระเจ้าและการกำหนดโชคชะตาชีวิตไว้ล่วงหน้าแล้ว แต่ถ้าคนทำไม่ดี แน่نونพระเจ้าจะประณามและสาปแช่ง (Dam)

ทางด้านการเมือง

คาลวางมีความคิดในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักร คล้ายคลึงกับความคิดของสถาบันสันตะปาปาในยุคกลาง ในเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีดาบ 2 เล่ม เล่มหนึ่งเป็นของศาสนจักร อีกเล่มหนึ่งเป็นของอาณาจักร อำนาจทั้งสองฝ่ายจะไม่ใช้อิทธิพลก้าวก่ายกัน แต่จะส่งเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคืออาณาจักรต้องพร้อมที่จะใช้อำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ศาสนจักรจะต้องเป็นที่พึ่งช่วยเหลือจิตใจของประชาชนให้มีความสุขสันติ ประชาชนต้องขึ้นอยู่กับทั้งศาสนจักรและอาณาจักร เพื่อทำงานรับใช้พระเจ้า

ทัศนะของคาลวางเชื่อว่าผู้ปกครองไม่ว่าจะดีหรือเลว ประชาชนต้องเคารพเชื่อฟัง เพราะเป็นบุคคลที่พระเจ้าส่งมาให้ ถ้าได้ผู้ปกครองเลวก็เป็นเพราะพระเจ้าส่งมาให้ลงโทษมนุษย์ที่ชอบทำบาปและมีความผิด อาณาจักรต้องเตรียมพร้อมที่จะใช้อำนาจคุ้มครองศาสนจักร

ลัทธิคาลวางได้รับความนิยมแพร่หลายมากกว่าลัทธิลูเธอร์แรน อาจจะเป็นเพราะหลักการทางศาสนาของคาลวางเป็นแบบตนเองควบคุมวัด (Self Controlled Church) ต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของศาสนาอย่างเคร่งครัด และเห็นผลได้ตัวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ลัทธิลูเธอร์แรนมีสภาพเป็นรัฐควบคุมวัด (State Controlled Church)

การแพร่กระจายของลัทธิคาลวาง

ลัทธิคาลวางแพร่หลายไปในประเทศฝรั่งเศส พวกที่นับถือลัทธินี้เรียกว่าฮิวเกอโนต์ (Huquenote)

ในเนเธอร์แลนด์เรียกว่า นิกายดัตช์รีฟอร์มเชิร์ท (Dutch Reformed Church)

ในสกอตแลนด์ เมื่อจอห์น น็อกซ์ (John Knox) นำลัทธิคาลวางเข้าไปเผยแพร่ เกิดเป็นลัทธิโปรเตสแตนต์ใหม่ขึ้น ชื่อว่า เพรสไบทีเรียน (Presbyterian)

ในอังกฤษ พวกที่นับถือลัทธิคาลวาง เรียกลัทธิใหม่ว่า พิวริตัน (Puritan) ซึ่งต่อมาบุคคลเหล่านี้ได้เดินทางไปอยู่ที่อาณานิคมนิวอิงแลนด์ในทวีปอเมริกา

นอกจากนี้ ลัทธิคาลวางแพร่หลายในเนเธอร์แลนด์ โบฮีเมีย ฮังการี และดินแดนบางแห่งของกลุ่มแม่น้ำไรน์ ส่วนใหญ่แล้วผู้นับถือลัทธิคาลวางในดินแดนต่าง ๆ อยู่กันเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีพลังเข้มแข็ง และเคร่งครัดในศาสนาทำให้เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลสำคัญ กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในยุโรปตลอดศตวรรษที่ 16

3.3 การปฏิรูปศาสนาในประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ ความคิดที่จะปฏิรูปศาสนาไม่ได้มีสาเหตุมาจากเรื่องของศาสนา แต่เป็นสาเหตุมาจากเรื่องของการเมือง กล่าวคือ พระเจ้าเฮนรีที่ 8 (King Henry VIII, ค.ศ. 1509-1547)¹ ซึ่งเป็นกษัตริย์อังกฤษในเวลานั้น พระเจ้าเฮนรีที่ 8 เป็นผู้ต่อต้านลัทธิธูเธอร์แรนที่เพิ่งเริ่มเข้ามาแพร่หลายในประเทศอังกฤษ และได้ออกแถลงการณ์สนับสนุนสันตะปาปา จนได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนา (Defender of the Faith) แต่ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ต้องการพระราชโอรสเป็นรัชทายาทผู้สืบสันตติวงศ์ต่อไป จึงคิดจะอภิเษกสมรสใหม่ ในค.ศ. 1527 พระเจ้าเฮนรีที่ 8 ทรงขอให้พระสันตะปาปารับรองการหย่ากับมเหสี คือพระนางแคทเธอรีนแห่งอรากอน (Catherine of Aragon) สันตะปาปาเคลเมนต์ที่ 7 (Pope Clement VII) ไม่อนุญาตการหย่า เพราะขัดกับหลักการของศาสนาคาทอลิก และยังทรงเกรงกลัวอำนาจของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 5 ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของพระนางแคทเธอรีน

ต่อมาในค.ศ. 1533 พระเจ้าเฮนรีที่ 8 จึงเสนอเรื่องขอหย่าต่อรัฐสภาอังกฤษซึ่งไม่ได้รับการอนุมัติ ในค.ศ. 1534 รัฐบาลอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้กษัตริย์เป็นประมุขฝ่ายศาสนาในอังกฤษ (Act of Supremacy) ชาวอังกฤษส่วนใหญ่ก็ยินดี เพราะต้องการเป็นอิสระจากสันตะปาปา พระเจ้าเฮนรีที่ 8 ทรงตั้งโทมัส เครนเมอร์ (Thomas Cranmer) ให้เป็นสังฆราชแห่งแคนเทอร์เบอรี (Archbishop of Canterbury) องค์ใหม่ และตัดขาดจากการติดต่อกับศาสนจักรที่โรม อีก 3 ปีต่อมาพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ทรงประกาศปิดวัดทุกแห่งในอังกฤษ ยึดที่ดินและทรัพย์สินของวัดมาแจกแก่ขุนนางของพระองค์ มีผลทำให้ขุนนางอังกฤษสนับสนุนการกระทำครั้งนี้ ในค.ศ. 1539 อังกฤษได้ออกบัญญัติ 6 ข้อ (The Six Articles) เป็นหลักศาสนาในอังกฤษ ที่เรียกว่าแองกลิกันหรือศาสนาอังกฤษ (Anglicanism หรือ Church of England) ซึ่งมีหลักการคล้ายคลึงกับศาสนาโรมันคาทอลิก แต่การบังคับบัญชาและแต่งตั้งพระราชอาคณະต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกษัตริย์อังกฤษ

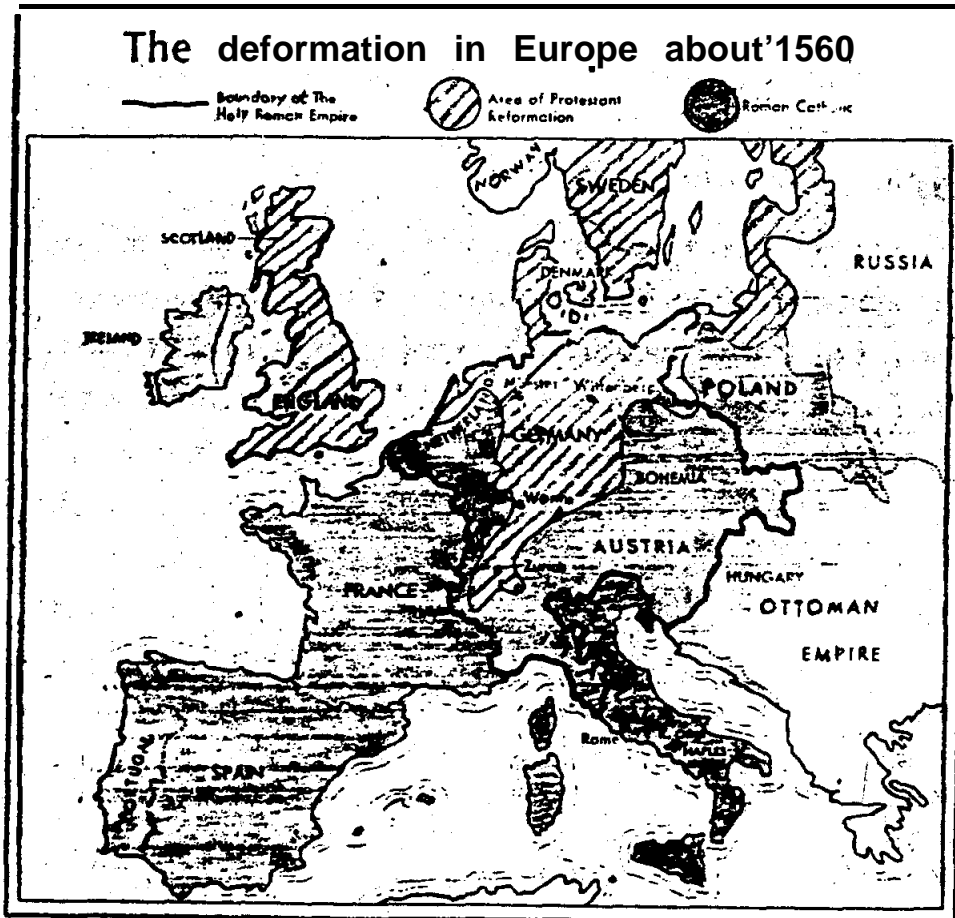
ต่อมาในสมัยพระนางเอลิซาเบธที่ 1 (Queen Elizabeth I, ค.ศ. 1558-1603) ใน ค.ศ. 1563 อังกฤษได้ออกหลักการ 39 ข้อ (The Thirty-nine Articles) เรียกหลักศาสนาในอังกฤษว่านิกายอังกฤษ (English Church หรือ Anglican Church หรือ Church of England) เป็นศาสนาประจำชาติของอังกฤษมาจนทุกวันนี้

---

¹G.W.O. Woodward, *King Henry VIII* (London : Relative, 1971) PP.3-9

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 8

ให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมประวัติ ผลงาน และดินแดนต่าง ๆ ที่ประชาชนนับถือศาสนาของนักปฏิรูปเหล่านี้ เช่น อุลริค สวิงลิ, จอห์น คาลวาง และพระเจ้าเฮนรี่ที่ 8 เป็นต้น

ภาพการปฏิรูปศาสนาในยุโรป ค.ศ. 1560

4. การปฏิรูปภายในของคาทอลิก

การปฏิรูปภายในของคาทอลิก (The Catholic Reformation ค.ศ. 1534-1598) ได้ดำเนินการตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 ก่อนที่จะมีการปฏิรูปศาสนาของมาร์ติน ลูเธอร์ แต่ไม่เป็นไปตามนโยบาย จนกระทั่งครึ่งหลังของศตวรรษที่ 16 พวกโปรเตสแตนต์ได้ทำการปฏิรูปศาสนาได้

สำเร็จ แนวความคิดปฏิรูปภายในของพวกเขาทอลิกก็ได้รับการพัฒนาจัดทำใหม่อีกครั้งหนึ่ง มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือต้องการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และฟื้นฟูความเข้มแข็งให้แก่ศาสนาโรมันคาทอลิก เพื่อดำรงความศรัทธาของศาสนิกชนไว้

วิธีการสำคัญของการปฏิรูปภายในของคาทอลิกมี 4 ประการ คือ

4.1 คณะเยซุอิต

คณะเยซุอิต (The Jesuits ค.ศ. 1534)¹ หรือสมาคมแห่งพระเยซู (The Society of Jesus) มีนักบุญอิโกนาเทียส โลโยลา (St. Ignatius Loyola, ค.ศ. 1491-1556) เป็นผู้ก่อตั้ง เคยรับราชการทหารในกองทัพสเปน ได้รับบาดเจ็บสาหัสจากสงคราม ทำให้หันความสนใจมาสู่ศาสนา ศึกษาอ่านประวัติของพระเยซูและสาวกผู้ทรงคุณความดี จึงตัดสินใจเป็นทหารผู้พิทักษ์ธรรมของพระเจ้า และได้กลับเข้าไปศึกษาวิชาศาสนา ที่มีในมหาวิทยาลัยปารีส เขาเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสมาคมแห่งพระเยซูขึ้นในค.ศ. 1534 ต่อมาสันตะปาปาปอลที่ 3 (Pope Paul III) ทรงรับรองสมาคมนี้ในค.ศ. 1540

คณะเยซุอิตมีระเบียบวินัยเคร่งครัดแบบทหาร มีแม่ทัพ (General) เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ขึ้นตรงต่อสันตะปาปา สมาชิกของสมาคมจะต้องมีบุคลิกเข้มแข็ง มีสติปัญญาดี และต้องยอมรับความคิดของสมาคมอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง คณะเยซุอิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางโลกมากขึ้น เช่น จัดการเรื่องการศึกษา ทำงานร่วมกับชนชั้นปกครองและทำหน้าที่ทางศาสนาในรูปของมิชชันนารีเดินทางไปเผยแผร์ศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น อเมริกา แอฟริกา และเอเชีย คณะเยซุอิตทำงานปฏิรูปภายในศาสนาคาทอลิกได้ผลดี ดังจะเห็นได้จากกรกลับใจของพวกโปรเตสแตนต์ที่หันมานับถือศาสนาคาทอลิกเพิ่มมากขึ้น เช่น เบลเยียม โปแลนด์ เซกโกสโลวาเกีย อิตาลี โปฮ็อนเมีย และแคว้นบาวาเรีย เป็นต้น

4.2 วิธีสอบสวนพวกนอกศาสนา

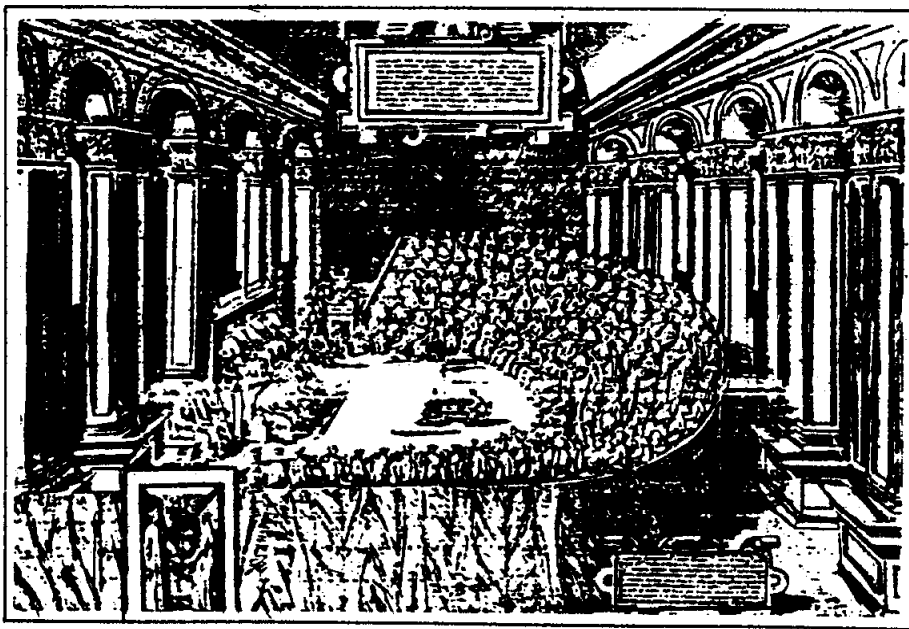
วิธีสอบสวนพวกนอกศาสนา (The Inquisition ค.ศ. 1542) คือการลงโทษผู้ประพฤติผิดทางศาสนาด้วยวิธีรุนแรง คือเผาทั้งเป็นหรือริบทรัพย์สมบัติ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยกลาง โดยเฉพาะในประเทศสเปนที่ลงโทษพวกนอกศาสนา ในที่นี้หมายถึงพวกมุสลิมพวกมัวร์ และพวกยิวมากกว่าจะหมายถึงพวกโปรเตสแตนต์ การลงโทษเช่นนี้ได้ผลดีในประเทศสเปน สันตะปาปาปอลที่ 3 (Pope Paul III) จึงได้ริ่ฟื้นวิธีการนี้มาใช้อีกครั้ง ในค.ศ. 1542 มีการจัดตั้งสถานที่ทำงานอันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Office) หรือคณะกรรมการถาวรของการสอบสวนพวกนอกศาสนา (The Standing Committee of the Inquisition) ขึ้นที่กรุงโรม มีผลทำให้พวกโปรเตสแตนต์

¹Edith Simon, *The Reformation*. (Netherland : Timelife, Inc., 1966), PP.104.5.

ในอิตาลีถูกปราบปรามอย่างราบคาบ ศาสนาใช้ได้ผลเฉพาะในสเปนและอิตาลีเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ในดินแดนเหนือเทือกเขาแอลป์ เช่นฝรั่งเศส เยอรมัน และเนเธอร์แลนด์ได้ เพราะชาวยุโรปแถบนี้มีความคิดสมัยใหม่ และมีเหตุผลไม่พอใจ วิธีการอันป่าเถื่อน จึงพร้อมใจกันต่อต้านและกลายเป็นสงครามในที่สุด

4.3 การประชุมที่เมืองเทรนต์

การประชุมที่เมืองเทรนต์ (The Council of Trent ค.ศ. 1545-1563) เป็นการประชุมใหญ่ของพวกผู้นำศาสนาคริสต์นิกายประเทศ รวมทั้งพวกโปรเตสแตนต์เป็นครั้งแรกที่เมืองเทรนต์ในเยอรมัน ระหว่างค.ศ. 1545-1563 ซึ่งเป็นการประชุมใหญ่ 3 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งที่ 1 สมัยสันตะปาปาปอลที่ 3 (Pope Paul III) ระหว่าง ค.ศ. 1545-1547, ครั้งที่ 2 สมัยสันตะปาปาจูเลียสที่ 3 (Pope Julius III) ระหว่าง ค.ศ. 1551-1552 และครั้งที่ 3 สมัยสันตะปาปาไพอัสที่ 4 (Pope Pius IV) ระหว่าง ค.ศ. 1562-1563 วัตถุประสงค์ของการประชุม เพื่อกำหนดหลักการสำคัญในศาสนาโรมันคาทอลิก และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานที่ไม่เหมาะสม

ภาพการประชุมที่เมืองเทรนต์

ผลสำคัญของการประชุมที่เมืองเทรนต์ คือ

- สันตะปาปามีอำนาจสูงสุดในทางศาสนจักร
- จัดกฎเกณฑ์ของวัดใหม่
- ควบคุมวินัยของพระ
- ยกเลิกการขายใบอนุญาตไถ่บาป การซื้อขายตำแหน่งพระ และการที่พระมีหลายตำแหน่ง
- ไม่ให้อาคนที่ไม่มีความรู้มาดำรงตำแหน่งพระราชาคณะ
- พระต้องศึกษาหลักศาสนา และภาษาละติน ซึ่งยังคงเป็นภาษาของพระ แต่อาจใช้ภาษา

พื้นเมืองได้ในบางกรณีสำหรับการสอนศาสนา

- ให้อัดหนังสือเทววิทยาโดยสรุป (Summary Theology) ของโทมัส อไควนัส (Thomas Aquinas) เป็นหลัก

กล่าวโดยสรุป ผลของการประชุมยังคงมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แต่ที่ประชุมยังยอมรับอำนาจสันตะปาปา การประชุมที่เมืองเทรนต์ทั้งสามครั้งเป็นชัยชนะของสันตะปาปาที่ยังคงมีอำนาจ ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงยกเลิกในทางกิจกรรมของศาสนา แต่ไม่ทำให้อำนาจและอิทธิพลของสันตะปาปาลดน้อยลงไป

4.4 การทำรายชื่อหนังสือต้องห้าม

การทำรายชื่อหนังสือต้องห้าม (Index of Prohibited Books, ค.ศ. 1564) เป็นวิธีการที่มีมาตั้งแต่อดีต คือการห้ามคริสต์ศาสนิกชนอ่านหรือครอบครองหนังสือซึ่งเป็นของพวกนอกศาสนา หนังสือต้องห้ามเหล่านี้จะถูกทำลาย และถ้าทราบชื่อผู้แต่งหนังสือ บุคคลนั้นก็จะถูกเผาทั้งเป็นด้วย ในอดีตการเผาหนังสือทำได้ง่าย เพราะหนังสือมีจำนวนน้อย แต่ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงแท่นพิมพ์ ทำให้การพิมพ์หนังสือจำนวนมากแพร่หลายกว้างขวาง การเผาหนังสือต้องห้ามทำได้ยากขึ้น จึงมีการทำดัชนีหนังสือต้องห้าม (Index of Prohibited Books หรือ Black Lists) ขึ้นแทน

ลักษณะหนังสือต้องห้ามในสมัยสันตะปาปาปอลที่ 3 แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- รายชื่อคนแต่งหนังสือที่ถูกห้ามอ่าน
- รายชื่อหนังสือต้องห้าม ทั้งที่ทราบชื่อและไม่ทราบชื่อผู้แต่ง เช่น ผลงานของอีราสมัส
- รายชื่อโรงพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือต้องห้าม

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นว่า การปฏิรูปภายในของคาทอลิก ทำงานได้ผลมากน้อยเพียงไร

5. ผลของการปฏิรูปศาสนา

การปฏิรูปศาสนา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในยุโรปทั้งทางด้านศาสนา ทางด้านการเมือง การปกครอง สังคม และความเชื่อ ตลอดจนการเกิดสงครามศาสนาใน ศตวรรษที่ 16 และ 17

ผลของการปฏิรูปศาสนา จำแนกออกเป็น

5.1 ทางด้านศาสนา

ความเป็นศาสนาสากล ที่เรียกว่าเครือจักรภพคริสเตียนรวม (Republica Christiana) ของยุคกลางต้องสิ้นสุดลง สันตะปาปาที่โรมไม่ได้มีอำนาจเหนือชาวยุโรปทุกประเทศอีกต่อไป แล้ว คริสต์ศาสนาแบ่งออกเป็นศาสนาโรมันคาทอลิก และศาสนาโปรเตสแตนต์ซึ่งมีนิกายต่าง ๆ มากมาย เช่น ลัทธิลูเธอร์แรน ลัทธิคาลเวง เป็นต้น

ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ มีศาสนาประจำชาติ ซึ่งประชาชน ส่วนใหญ่นับถือ คือ ยุโรปตอนเหนือ เช่น เยอรมัน กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย อังกฤษ สกอตแลนด์ เนเธอร์แลนด์ และสวิสเซอร์แลนด์ นับถือศาสนาโปรเตสแตนต์นิกายต่าง ๆ ยุโรปตอนใต้ เช่น อิตาลี สเปน โปรตุเกส ฝรั่งเศส ไอร์แลนด์ ออสเตรีย และเยอรมันตอนใต้ยังคงนับถือศาสนา คาทอลิก

5.2 ทางด้านการเมือง การปกครอง

กษัตริย์ในแต่ละประเทศที่หันมานับถือศาสนาโปรเตสแตนต์ได้เป็นอิสระพ้นจากอำนาจ ของสันตะปาปาและศาสนจักรที่โรม กษัตริย์มีอำนาจมากขึ้น ความรู้สึกชาตินิยม (Nationalism) ความรู้สึกเป็นเอกเทศ เป็นรัฐประชาชาติ (Nation State) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้แต่ละประเทศ มีอำนาจของตนอย่างสมบูรณ์ในการปกครองบ้านเมืองด้วยบุคคลในชาติของตนเอง

5.3 ทางด้านสังคมและความเชื่อ

ส่งเสริมลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ทำให้แต่ละบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นอิสระ มีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา พ้นจากการควบคุมและบีบบังคับจากเจ้าหน้าที่ ศาสนา ส่งเสริมการศึกษา และความก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ นักคิดนักปฏิรูปศาสนา ได้แต่งและแปลหนังสือจำนวนมาก เพื่อแสดงความคิดเห็นของตนเองในด้านศาสนาและความรู้ แขนงต่าง ๆ มีการพิมพ์เผยแพร่ไปสู่มวลชนอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้คนทั่วไปมีความรู้ มากขึ้น วิทยาการต่าง ๆ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในพวกพระบาทหลวงและขุนนางเท่านั้น ทำให้ คนมีความคิดก้าวหน้าและกว้างไกล มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

เมื่อมีการปฏิรูปศาสนา เกิดศาสนานิกายต่าง ๆ มากมาย ไม่มีศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่จะโน้มน้าวจิตใจของชาวยุโรปได้หมดเหมือนเช่นในยุคกลาง ดังนั้นแต่ละศาสนาต้องพยายามปรับปรุงและพัฒนาศาสนาของตนให้ดีและเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของประเทศ และประชาชน

5.4 สงครามศาสนา

สงครามศาสนาหลายครั้งที่สำคัญ ได้แก่

สงครามสันนิบาตชมาลคาลเดน

ในระหว่าง ค.ศ. 1530-1531 กลุ่มปฏิรูปศาสนา และขุนนางเยอรมันได้ร่วมกันจัดตั้งสันนิบาตชมาลคาลเดน (League of Schmalkalden) ระหว่างค.ศ. 1530-1540 เป็นระยะวิกฤติ มีสงครามทั่วไปในแคว้นต่าง ๆ ของเยอรมัน ในค.ศ. 1546 เกิดสงครามสันนิบาตชมาลคาลเดน (War of Schmalkalden's League) ระหว่างสันนิบาตชมาลคาลเดนซึ่งเป็นพวกโปรเตสแตนต์ กับพวกคาทอลิก ที่มีผู้นำคือพระเจ้าชาร์ลที่ 5 แห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากพระเจ้าชาร์ลที่ 5 พยายาม

ภาพความขัดแย้งทางศาสนา ระหว่างกลุ่มปฏิรูปศาสนากับกลุ่มต่อต้านการปฏิรูปศาสนาในฝรั่งเศส

ที่จะให้ดินแดนเยอรมันหันกลับมานับถือศาสนาโรมันคาทอลิกทั้งหมด ในที่สุดสงครามนี้ยุติลงด้วยสนธิสัญญาสันติภาพอ็อกส์เบอร์ก (The Peace of Augsburg ค.ศ. 1555) กำหนดให้เจ้าผู้ครองแคว้นของเยอรมันเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะเลือกรับนับถือศาสนาใด สำหรับแคว้นของตน (Whose the Region, his the Religion)

สงครามศาสนาในฝรั่งเศส (ค.ศ. 1567-1593)

พวกโปรเตสแตนต์ในฝรั่งเศส มีชื่อเรียกว่า พวกฮิวเกอโนต์ (Huguenots) เป็นชนกลุ่มน้อย แต่มีอิทธิพลมาก ทำให้ผู้สำเร็จราชการ คือ พระนางแคทเธอรีน เดอ เมดิซี (Catherine de Medici)

ภาพการสังหารหมู่ในวันนักบุญบาร์โธโลมิว

ร่วมมือกับผู้นำคาทอลิก คือ ดยุกแห่งกีส์ (Duke of Quise) ปรามปรามพวกฮิวเกอโนต์อย่างรุนแรง โดยเฉพาะเมื่อวันที่ 23-24 ธันวาคม ค.ศ. 1572 พวกผู้นำฮิวเกอโนต์ และพวกฮิวเกอโนต์จำนวนมากกว่า 3,000 คน ถูกฆ่าตายเหตุการณ์นี้เรียกว่าการสังหารหมู่ในวันนักบุญโธโลมิว (The St.Bartholomew's Day Massacre of Huguenots)

ต่อมาใน ค.ศ. 1593 เมื่อหัวหน้าพวกฮิวเกอโนต์ คือ เฮนรีแห่งนาวาร์ (Henry of Navarre) ได้ขึ้นเป็นประมุขของประเทศ พระองค์ทรงตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการประนีประนอม และเอาใจคนส่วนใหญ่ของประเทศ พระองค์จึงทรงเปลี่ยนศาสนา หันมานับถือศาสนาโรมันคาทอลิก และออกประกาศที่เรียกว่า กฤษฎีกาแห่งเมืองนองต์ (Edict of Nantes) ในค.ศ. 1598 ให้ขันติธรรม และเสรีภาพทางศาสนาแก่ชาวฝรั่งเศสที่จะเลือกนับถือศาสนา และประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตน คำประกาศแห่งเมืองนองต์เป็นการประนีประนอมระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาแตกต่างกันและเป็นการยุติสงครามศาสนาในฝรั่งเศส

สงครามศาสนาในเนเธอร์แลนด์

พระเจ้าฟิลิปที่ 2 (King Philip II, ค.ศ. 1567-1609) ได้ครอบครองดินแดนตอนเหนือ (Northern Province) หรือ ฮอลแลนด์ (Holland) ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาโปรเตสแตนท์ นิกายคาลเวง ใน ค.ศ. 1567 พระเจ้าฟิลิปที่ 2 ได้ส่งกองทัพสเปนภายใต้การนำของดยุคแห่งอัลวา (Duke of Alva) มาปรามปรามพวกโปรเตสแตนต์อย่างรุนแรง

พวกคัทซ์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพ่อค้าเป็นชนชั้นกลาง ต้องการเป็นอิสระจากระบอบข้อนับถือ เกี่ยวกับการค้าและการอุตสาหกรรม จึงร่วมมือกับชนชั้นสูงที่ไม่พอใจนโยบายจำกัดทางการเมืองของรัฐบาลสเปน จัดตั้งกลุ่มภิกษาจาร (Beggars) และได้รับความร่วมมือจากรัฐทางใต้ คือเบลเยียมต่อต้านกองทัพสเปน

ผู้นำของพวกคัทซ์คือวิลเลียมผู้เงียบขรึม (William, The Silent) ไม่เห็นด้วยกับวิธีการรุนแรง เช่นนี้ ทำให้พระเจ้าฟิลิปที่ 2 ประกาศว่าวิลเลียมเป็นกบฏ การต่อสู้อย่างรุนแรงจึงเกิดขึ้น ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องศาสนาอย่างเดียว แต่ชาวดัทซ์มีความรู้สึกชาตินิยม จึงกลายเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในที่สุดพวกคัทซ์ได้รับชัยชนะ และเป็นอิสระจากสเปน ได้รับเอกราชตั้งเป็นประเทศชื่อว่า ฮอลแลนด์ หรือเนเธอร์แลนด์ในปัจจุบัน ส่วนเบลเยียมยังคงอยู่ใต้การปกครองของสเปนต่อไป

สงคราม 30 ปี

สงคราม 30 ปี (The Thirty Years War, ค.ศ. 1618-1648) เป็นสงครามใหญ่ครั้งสุดท้ายของยุโรปที่เกี่ยวข้องด้วยการนับถือศาสนาที่แตกต่างกันระหว่างพวกโปรเตสแตนท์ กับพวกคาทอลิก สาเหตุของสงครามเกิดขึ้นในประเทศโบฮีเมีย (Bohemia) เนื่องจากตำแหน่งกษัตริย์

ไบฮีมีย่างลง ดยุกเฟอร์ดินานด์ (Duke Ferdinand) ซึ่งนับถือศาสนาคาทอลิก ได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดิแห่งโรมันอันศักดิ์สิทธิ์คือจักรพรรดิแมกซิมิเลียน ให้เป็นกษัตริย์เฟอร์ดินานด์ที่ 2 แห่งไบฮีมีย ในขณะที่ประชาชนไบฮีมียนับถือศาสนาโปรเตสแตนต์และไม่รับรองอำนาจของกษัตริย์เฟอร์ดินานด์ แต่สนับสนุนให้เฟรเดอริกแห่งปาลาติเนท (Frederick of Palatinate) ซึ่งเป็นหัวหน้าของสหภาพอิวานเจลลิคัล มาเป็นกษัตริย์แห่งไบฮีมีย เหตุการณ์ครั้งนี้กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ยากจะประนีประนอมกันได้ เพราะตำแหน่งกษัตริย์ไบฮีมียมีสิทธิเลือกตั้งจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ และในเวลานั้นเสียงจากไบฮีมียเป็นเสียงชี้ขาด เพราะ 6 เสียงที่มีสิทธิแบ่งเป็นคาทอลิก 3 เสียง และ โปรเตสแตนต์ 3 เสียง ด้วยเหตุนี้เองในวันที่ 19 สิงหาคม ค.ศ. 1619 สภาแห่งกรุงปราก (Diet of Prague) ประกาศปลดพระเจ้าเฟอร์ดินานด์ออกจากตำแหน่งกษัตริย์ไบฮีมีย และแต่งตั้งเจ้าชายเฟรเดอริก เป็นกษัตริย์แทน แต่พระเจ้าเฟอร์ดินานด์ไม่ทราบข่าวนี้ ได้ทรงใช้สิทธิฐานะกษัตริย์ไบฮีมียลงคะแนนเสียงให้พระองค์ดำรงตำแหน่งจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ในวันที่ 28 เดือนเดียวกัน เมื่อพระองค์ทราบข่าวการปลดพระองค์ออกจากตำแหน่งกษัตริย์ไบฮีมียตั้งแต่วันที่ 19 มาแล้ว พระองค์จึงไม่มีทางเลือก นอกจากประกาศว่าไบฮีมียเป็นกบฏ ด้วยเหตุนี้สงคราม 30 ปี อย่างเป็นทางการจึงเกิดขึ้น และกลายเป็นสงครามยุโรป เพราะมีมหาอำนาจยุโรปหลายประเทศเข้าร่วมด้วย

สงคราม 30 ปีแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะแรกระหว่างค.ศ. 1618-1625 เป็นสงครามในดินแดนไบฮีมีย ระยะที่สองระหว่างค.ศ. 1625-1629 เป็นสงครามในเดนมาร์ก ระยะที่สามระหว่างค.ศ. 1630-1635 เป็นสงครามในสวีเดน ระหว่างสวีเดนกับฝรั่งเศส และระยะที่สี่ระหว่างค.ศ. 1635-1648 ระหว่างราชวงศ์บูร์บองส์ของฝรั่งเศสกับราชวงศ์แฮปส์เบิร์กของเยอรมัน

สงคราม 30 ปี สิ้นสุดลงด้วยสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย (The Peace of Westphalia ค.ศ. 1548) มีสาระสำคัญคือ พวกคาทอลิกในสเปนและออสเตรียต้องยอมรับเอกราชของเนเธอร์แลนด์และสวิสเซอร์แลนด์

ฝรั่งเศสได้รับเมืองเมซ ตูร์ เวอร์ดีน อัลซาล และบางส่วนของแคว้นลอร์เรน ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ถ่านหินและเหล็กกล้า ซึ่งดินแดนนี้ต่อมาจะเป็นฉนวนของสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมันในเวลาต่อมา

สวีเดนได้เมืองไลป์ซิก (Leipzig) เมืองลุตเซน (Lutzen) มีผลทำให้สวีเดนมีอิทธิพลครอบครองทะเลบอลติก

เยอรมันได้รับความเสียหายอย่างมาก ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เจ้าผู้ครองแคว้นเยอรมันได้รับสิทธิให้มีอำนาจอธิปไตยอย่างเต็มที่ เป็นอิสระจากจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ บรรดาเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ของเยอรมันได้เพิ่มอำนาจและให้สิทธิพิเศษแก่ขุนนาง

มากขึ้นเพื่อรักษาอำนาจของตนไว้ นอกจากนี้เยอรมันกลายเป็นรัฐเกษตรกรรมล่าหลัง ชาวนามีฐานะยากจนลง มีลักษณะกึ่งทาสติดที่ดิน ประชาชนอดอยากยากจน มีโรคระบาด โจรผู้ร้ายชุกชุม ประชาชนได้รับการกระทบกระเทือนใจอย่างมาก ขาดที่พึ่งและหันไปเชื่อโชคลางและสิ่งลึกลับมากขึ้น มีความเสื่อมถอยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในปลายศตวรรษที่ 17 ทั้งที่เคยมีบทบาทเป็นผู้นำร่วมกับอิตาลีในสมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ในศตวรรษที่ 16 เยอรมันไม่สามารถผลิตนักปรัชญา นักวิชาการ และศิลปินระดับชาติได้เลย เมื่อเปรียบเทียบกับอังกฤษในเวลาเดียวกัน ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ข้างต้นทำให้ความเจริญในด้านต่าง ๆ ของเยอรมันหยุดชะงักและมีผลทำให้เยอรมันรวมชาติได้สำเร็จล่าช้ากว่าประเทศอื่น ๆ ในยุโรป

ปัญหาขัดแย้งทางด้านศาสนาที่ดำเนินมาเป็นเวลานานได้ยุติลง พวกโปรเตสแตนต์นิกายคาลวาง ได้รับสิทธิเสมอภาคกับนิกายลูเธอร์แรน พวกแคลวินิสต์ได้รับสิทธิเสรีภาพตามสนธิสัญญาอ็อกส์เบอร์ก ค.ศ. 1555 ด้วย

นับได้ว่าสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย ค.ศ. 1648 ทำให้ข้อขัดแย้งใหญ่ ๆ ในยุโรปยุติลงได้เกือบหมดสิ้น ศาสนาไม่ใช่ปัญหาสำคัญทางการเมืองของยุโรปอีกต่อไป สงครามในเวลาต่อมาหรือสัมพันธภาพระหว่างประเทศจะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5
ให้นักศึกษาวาดแผนที่เขตประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายต่าง ๆ ทั้งโรมันคาทอลิกและโปรเตสแตนต์

สรุป

การปฏิรูปศาสนาและการกำเนิดนิกายโปรเตสแตนต์ในศตวรรษที่ 16 ทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีลักษณะเป็นสากลของศาสนาคริสต์หมดไป มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในยุโรป เกิดสงครามศาสนาหลายครั้ง อันเนื่องมาจากสาเหตุทางด้านศาสนาและด้านอื่น ๆ ด้วย เช่นการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ประเทศคู่สงครามต้องทำสนธิสัญญาสันติภาพหลายฉบับ เพื่อยุติความวุ่นวายในยุโรป

การประเมินผลท้ายบทที่ 7

1. จงอธิบายความหมาย (Meaning) และความสำคัญ (Significant) ของคำต่อไปนี้ มาให้เข้าใจ

1.1 Sale of Indulgences

1.2 Erasmus

1.3 John Tetzel

1.4 The Ninety-five Theses

1.5 John Calvin

1.6 Inquisition

1.7 Jesuits

1.8 Republica Christiana

1.9 The Peace of Westphalia

1.10 Edict of Nantes

2. จงวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้การปฏิรูปศาสนาในดินแดนเยอรมันประสบผลสำเร็จ

3. จงเปรียบเทียบการปฏิรูปศาสนาของพวกโปรเตสแตนต์ และการปฏิรูปภายในพวกคาทอลิกว่ามีลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และแต่ละฝ่ายประสบผลของการปฏิรูปอย่างไร

4. จงอธิบายถึงสาเหตุและผลของนักปฏิรูปศาสนาเหล่านี้ คือ

4.1 มาร์ติน ลูเธอร์

4.2 จอห์น คาลวาง

4.3 อูลริค สวิงกลี

4.4 พระเจ้าเฮนรี่ที่ 8